

Hazafias nevelés az olvasás és környezetismeret koncentrációjában

IV. GYAKORLATI PÉLDÁK ÉS ELEMZÉSÜK

(Folytatás)

Hogyan történhet a hazai táj, a dolgozó nép megszerettetése?

Az iskolába lépő gyermekek hazával kapcsolatos ismeretei, érzelmei hiányosak. Tudják azt, hogy Magyarországon élnek, ők magyarok és béke van nálunk. Képzetek vannak fejlődő lakóhelyükről, szüleik munkájáról stb. Sok benyomásuk van a munka eredményességéről. Az emberek ereje, ügyessége ámulatba ejti őket. Ezeknek a bővítése követeléseink nyomán indul meg. Pl.: Az első osztályos gyermek már kísérlet nélkül eltalál az iskolába, a játszótérre, az üzletbe. Megköveteljük, hogy közben figyeljen fel a szép lakóházakra, utcákra, parkokra stb. Gyűjtetünk velük egyszerű emlékeket, madártollakat, terméseket, virágokat stb. Megfigyelik az évszakok váltakozó szépségeit is. Ezeknek a szeretete formájában már él bennük a hazai földhöz való ragaszkodás. A cselekvéseket ténylegesen végrehajtatjuk, a helyes cselekvési módok nyomán jó szokásokat alakítunk ki náluk, követelünk meg tőlük. Így tapasztalatokra tesznek szert a tevékenykedésben, a közösségi együttélésben, a munkában a követelések teljesítése során.

Azt tudják mi a jó, mi a helyes, mert a szülők, nevelők, felnőttek így mondják, – de a cselekvések mélyebb értelmét, célját nem látják még. Elméleti indoklás, az erkölcsi norma logikus fejtegetése még nem szerepel ekkor. Bővül tovább viszont a szülőfölddel, a dolgozó emberekkel kapcsolatos ismereteik halmaza, a közvetlen környezet megismerése, és benne az értékeket létrehozó ember megszerettetésének megalapozásával.

Első gyakorlati példa:

2. osztály

Tantárgy: Környezetismeret

Témakör: A környező természet. Az erdő.

Anyag: Az ember munkája az erdőben.

Nevelési lehetőségek: Az ember munkája és annak értékelése. A hazai táj megszerettetése, a dolgozó nép munkájának megismerése.

Részlet az óra előkészítő részéből:

N: Mely olvasmányokban olvastunk már az erdőről?

T: Gábor az erdőben. Új erdő a határban.

(A szerzett ismeretek felcselezése.)

N: Hasznosságán kívül miért fontos az erdő telepítése?

T: Kellemes, szép kirándulásihelyei vannak, egészséges a levegője.

N: Közlés: A mi vidékünk is erdő. Csodálatosan szép részei vannak. Nemcsak mi magyarok csodáljuk meg, hanem messzi országokból érkező emberek is szívesen gyönyörködnek a tájban és pihennek árnyas fái alatt.

Régen nemcsak kirándulás céljából keresték fel az erdőt. Gyakran volt szomorú események színhelye.

N: Melyik őríz ilyen szomorú eseményt a mi vidékünkön?

T: A Nádasdi erdő.

N: Hol és mikor beszélgettünk már erről?

T: Rajfoglalkozáson beszélgettünk róla, mivel rajunk, Latinka Sándorról kapta a nevét.

N: Ki volt Latinka Sándor?

T: Egy bátor ember, aki az emberek jobb életéért harcolt.

N: Miért végezték ki Latinka Sándort?

T: Részt vett és Somogyban irányítója volt az 1919-es harcoknak. Azért harcolt, hogy minden gyerek járhasson iskolába. Jobban éljenek az emberek.

N: Hogyan fejezhetjük ki megbecsülésünket Latinka Sándor emléke iránt?

T: Megbecsüljük mindazt, amiért ő harcolt és meghalt. Igyekszünk megismerni életét, jobban tanulunk.

A követelés is fejlődik, mint a többi módszer és fokozatosan valósul meg. Kapcsolódva a felvilágosítás és a meggyőzés módszerével szolgálja a helyes szokások, szokásrendszerek kialakítását. Ugyanezt a módszert másképpen alkalmazzuk az alsó tagozati munkán belül is az egyes csoportoknál. A második osztályos gyermekek fejlettségi szintjének megfelelően történik itt pl. a felvilágosítás, a tudatosítás. A mesészerű beszélgetés felidézése a rajfoglalkozásról, a szemléletes példa a „mi” erdős vidékünkéről, amelyben jelen van az ember múltjával és jelenével egyaránt. De továbbra is dominál a szoktatás, a követelések teljesítése, amelyben a „jobban tanulunk”, a törekvés Latinka Sándor életének megismerésére, pl. a tanulók hétköznapi hazafisága fejlesztését tükrözi. (Kötelességteljesítés a munkában, fegyelmzettség stb.)

Nagyon meg kell becsülnünk ezeket a fejlődő vonásokat!

Második gyakorlati példa:

Kiemelés az előző óra feldolgozó részéből:

N: Közlés: Régen, amikor nem volt ennyi gép és szerszám, minden munkát az ember saját erejével, két kezével és szegényes szerszámával végzett el.

N: Hogyan segített magán, hogy könnyebb legyen ez a nehéz és veszélyes munka?

T: Gépeket készített, amelyek segítették munkáját.

N: Válaszd ki a bemutatott szerszámok képei közül azokat, amelyekkel régen dolgoztak! (Képek kiválogatása, felrakása.)

N: Azokat a képeket válaszd ki, amelyeken azok a gépek szerepelnek, amelyek az ember munkáját segítik! (Gépek, szerszámok képeinek kiválasztása.)

N: Melyik favágónak volt könnyebb a munkája? A réginek vagy a mainak?

T: A mai favágónak könnyebb a munkája.

N: Kié volt az erdő régen?

T: A földesuraké, gazdag embereké.

N: Akkor kinek dolgoztak a favágók?

T: Az uraknak. Nehéz munkával keresték meg kenyerüket.

N: Sok mesét ismerünk meg a szegény favágóról. Mire tudunk következtetni ebből? Hogyan éltek régen a favágók?

T: Igen szegények voltak. Alig keresték meg az enivalójukat.

N: Ma kié az erdő?

T: Az egész népé. (Közléssel is segíthetem ennek a kérdésnek a feldolgozását.)

N: A látottak, olvasottak alapján, hogyan élnek ma a favágók?

T: Sokkal könnyebb a munkájuk, mivel géppel dolgoznak.

Többet is tudnak keresni.

N: Közlés: Saját erdőkben dolgoznak, munkájuktól függ, hogy milyen lesz az életük.

N: Kik harcoltak azért, hogy az erdő mindenkié legyen?

T: Pl.: Latinka Sándor.

Elsősorban azokat a tulajdonságokat kell a tanítványainkban fejleszteni, amelyek a kommunista jellemvonások elemeit magukban hordozzák. Pl.: az emberszeretet, a dolgozó nép megbecsülése. Ehhez meg kell világítanunk előttük népünk múltját. Kitűnő eszköz a szegény favágóról szóló mese elemzésének felidézése, az olvasmány társadalmi szempontú elemzése, a szegény ember hőies helytállásának bemutatása a megélhetésért. „Kié volt az erdő régen?” – „Ma kié az erdő?” –

„Melyik favágónak könnyebb a munkája?” – „Régeinek vagy mainak?” – A felvilágosítás módszerének ilyen formában történő alkalmazása lehetséges már, mert rendelkezésre állnak a megfelelő tapasztalatok. Egyre jobban előtérbe kerül – amint látjuk – a tudatosítás, a tudat formálása is. Az értelmi nevelés terén folyó munkával legalább egy szintre kell emelnünk az erkölcsi nevelést, ezen belül a hazafias nevelést. Bizonyos erkölcsi általánosításokig már itt az alsó tagozatban el kell jutni, hiszen éppen az a probléma nevelésünkben, hogy a tanulók értelmi gondolkodása előtte jár erkölcsi tudatuk fejlettségének. Fokozatosan kell ezt megvalósítani.

Már a 2. osztályos gyémekben kezd kialakulni az együttérzés a nép képviselői iránt, a szegény emberek életének, a földesurak kapzsiságának, kegyetlenségének bemutatása alapján.

A Nádasdi erdő képe, az ott lezajló eseményre való utalás, Latinka Sándor és a nép harcainak felvillantása ilyen módon, még ekkor nagy lelkesedést, érdeklődést váltanak ki a szegény nép harcainak megismerése iránt. Mindez előkészíti a hős fogalmának kiformalódását.

Harmadik gyakorlati példa:

2. osztály

Tantárgy: Környezetismeret

Anyag: Az erdő haszna és védelme.

Részlet az óra feldolgozó részéből:

1. N: Mi az erdő haszna?
Szemléltetés: Néhány fából készült applikációs kép kiválasztása, felrakása a táblára.
N: Mire használják fel a fát?
T: Bútorok készítésére. Papír, ceruza, tolltartó, tábla készül belőle. (A még hiányzó és felsorolt eszközök, dolgok képének kiválasztása, felrakása a táblára.)
N: A felsoroltakon kívül még hol használják fel a fát?
T: Fából készül a csónak. Épületrészek készülnek fából. Villanyoszlopot készítenek belőle. Tüzelésre használják.
2. N: A felsoroltakon kívül miért fontos és hasznos az erdő?
T: Széppé teszi a tájat. Kirándulni lehet oda.
N: Miért szoktak az emberek az erdőbe kirándulni?
T: Kellemes, egészséges a levegője. Pihenni szoktak ott a sok fárasztó munka után.
N: Kiknek hasznos az erdei levegő?
T: Városi embereknek, gyermekeknek, betegeknek.
N: Mit építenek az egyes kirándulóhelyeken?
T: Üdülőket, turistaházakat. (Kiegészítés: Szanatóriumokat, kórházakat.)
N: Sorolj fel egy-két ismert üdülőhelyet, amely erdőben van! (Felsorolás után egy-két üdülőhely képének szemléltetése, felrakása.)
3. N: Megbeszéltük azt, hogy igen hasznos anyag a fa, kellemesek, szépek, egészségesek az erdők. — Mit kell tennünk, hogy még szebb legyen a vidék, és sokáig járhatunk kirándulni?
T: Vigyázni kell a fákra!
N: Mit kell tudni azoknak, akik az erdőbe mennek?
T: Nem szabad a fák ágait, leveleit tépdetni, tördelni! Csak a kijelölt helyen szabad tüzet gyújtani! Nem szabad bántani az erdő állatait sem! (Elmondása a munkafüzet képei alapján.)
N: Miért kell minden embernek tudni ezeket a dolgokat?
T: Miénk az erdő. (Közlés: Sajátunkat védjük.)
N: Akkor tulajdonképpen kiknek a munkáját becsüljük meg?
T: Az erdészekét, favágókat.
N: Esetleg közléssel: Azokét is, akik azért harcoltak, hogy miénk legyen az erdő.
N: Kit ismerünk mi, aki ezért harcolt?
T: Latinka Sándort.

Az ember nagysága, ereje, tudása, harca stb. nem választható el környezetétől. A gyermek egyre tudatosabban szemléli környezetét, ismerkedik a jelennel, a múlttal. Összehasonlításuk alapján, a felnőttek múltbeli és jelenkori életkörülményeinek összevetésével megállapítja, hogy a mi társadalmunkban jobb az élet, mint a régieben volt. Az ilyen olvasmányokkal, történetekkel, szemléletes képekkel, összehasonlításokkal bizonyítjuk, hogy társadalmunk a dolgozó emberekért van, segíti, támogatja őket. Szemléletes példa ez a részlet arra, hogy a legtöbbit, a szocialista társadalom tesz a gyermekekért, az emberekért. Az erdők védelme a rongálástól a szülőföld szeretetét jelenti; ha erre aktívan vigyáznak, ez a közérdekű aktivitás tulajdonságának megalapozását jelenti és szolgálja.

Negyedik gyakorlati példa:

2. osztály

Tantárgy: Olvasás

Témakör: A környező természet. Az erdő.

Anyag: Gépek az erdőben.

Nevelési lehetőségek: Az ember és munkájának értékelése. A tájban az ember. Az ember természetátalakító ereje.

Részlet: Gépek az erdőben c. olvasmány feldolgozó részéből.

1. Részcelőkütés: Hogyan történik az erdőirtás?

N: Hogyan kezdik meg a fa kivágását?

T: Bevágják a fa törzsét, a föld felett.

N: Miért vágják be a fa törzsét?

T: A villanyfűrész számára helyet készítenek.

N: Mit csinálnak, hogy a fa kijelölt helyre dőljön?

T: A másik oldalon is bevágják a fa törzsét.

N: Mi következik azután, ha már az előkészítés megtörtént?

T: A villanyfűrészrel mélyen bevágják a fát.

N: Hogy jelzik azt, ha a villanyfűrész teljesen átvágta a fa törzsét?

T: A favágók hangos kiáltással figyelmeztetik társaikat.

N: Miért kell ezt minden esetben megtenni?

T: Nehogy balesetet okozzon a kivágott fa dőlés közben.

N: Milyen szerszámokat használnak a favágók? (Felsorolásuk.)

N: Mely szerszámokkal könnyebb a munka? A villanyfűrészrel vagy a fejszéssel?

T: A villanyfűrészrel könnyebb. Könnyebbé teszi a favágók nehéz munkáját.

N: Régen melyik szerszámot használták?

T: A fejszét, baltát, kézfűrész.

N: Hogyan könnyített a helyzetén az ember?

T: Gépeket használ, hogy gyorsabban, könnyebben dolgozhasson.

Az óra további részéből:

N: Az olvasmány megbeszélése alapján ki vette észre azt, hogyan szervezik meg a favágók egymás között a munkát?

T: Mindegyik ember más munkát végez. Csoportokat, brigádokat alkotnak. Minden csoport mást csinál.

N: Milyen csoportok dolgozhatnak az erdőirtásnál?

T: Az egyik csoport a döntést végzi, a másik az ágazást, a harmadik a darabolást. Vannak rakodók és szállítómunkások.

N: Miért szükséges az ilyen szervezés?

T: Gyorsabb, könnyebb lesz a munkájuk.

N: Mi történne akkor, ha az egyik csapat, nem dolgozna, vagy rosszul végezné a munkáját?

T: Lemaradás lenne a munkában, nem tudnának pontosan dolgozni.

N: Miért kell minden embernek becsületesen elvégeznie a feladatát?

T: Ezzel segít másik társának is. Gyorsabb, könnyebb lesz az ő munkája is.

Az emberi közösséget, a közösség iránti kötelességet és az összefogás nagy erejét példázza ez az órarészlet. Az egymás iránti felelősségérzés, a munkában való kitartás, a szorgalom, a pontosság stb. jellemvonások kialakulását segíti például az ilyen feldolgozás.

Ötödik gyakorlati példa:

2. osztály: Olvasás

Részlet: „Az ember a legerősebb” c. mese összefoglaló részéből:

N: Miről vitatkozott a medve és farkas?

T: Melyikük az erősebb, arról.

N: Mit mondott a medve?

T: Az ember mindkettőjüknél erősebb.

N: Miért mondta azt a medve, hogy az ember a legerősebb a világon?

T: Biztos hallotta már, hogy nagyon ravasz. Állatokat is legyőzött már.

N: Miért erősebb az ember az állatoknál?

T: Mert gondolkodni tud. Ravaszságokat eszel ki.

N: A medve, a farkas és még sok vadállat erősebb az embernél, mégis legyőzheti őket az ember. Hogyan?

T: Fegyvert készít magának. Házat épít, hogy megvédje magát a vadállatoktól, az. eső, hideg ellen.

N: Mit használ az ember az ereje helyett?

T: Az eszét használja.

N: Milyen közmondás illik ide?

T: Többet észszel, mint erővel!

N: Hogyan járt túl az ember a farkas eszén?

T: Elküldte a faluba, és követ kötöttetett a nyakába.

N: Hogyan tette ártalmatlanná a medvét?

T: Jó erősen megkötözté.

N: Mit fogadtak meg az állatok?

T: Többé nem fogadnak az emberrel.

N: Valójában miért „becsülik” az állatok az embert?

T: Félnék az embertől. Elrejtőznek az erdő sűrűjében.

N: Mikor támadja meg csak a farkas, a medve az embert?

T: Ha nagyon hideg van. Ha a hó betakarja az erdőt és nem találhatnak eleséget. Éhségükben támadnak csak.

A környezetben az értékeket létrehozó dolgozó emberek megszerettetésére szemléletes példa ez a meserészlet. –

A jobbért való becsületes harcban és munkában való kitartás tulajdonságának fejlesztését főleg a harmadik és negyedik osztályos példákkal tudjuk érzékeltetni. Ugyanis az erősödő közösségben a követelmény, a norma ismerete – a perspektívák rendszere alapján – a meggyőződés érelődést szolgálja.

A hazafiságra nevelésben a harmadik módszer a meggyőzés. Nagyon fontos a valódi meggyőzésre való törekvés, és ezt elsősorban az erkölcsi szabályok társadalmi fontosságának érzékeltetésével végezzük.

A tanulók erkölcsi meggyőzésének formálására az oktatás folyamata elsősorban alkalmas. Ezért vettük a példákat a tanítási órákból. Népünk mindig vágyott a jobb, igazságosabb életre. A történeti képek felvillantásával ismertetjük meg a tanulókat megfelelő szinten népünk szabadságáért, függetlenségéért vívott harcával. Az 1919-es Tanácsköztársaság eseményei, Latinka Sándor és társai példája, nagy érdeklődést, lelkesedést váltanak ki a tanulókból. A jogos nemzeti büszkeség felkelését szolgálják.

Hatodik gyakorlati példa:

3. osztály

Tantárgy: Olvasás

Témakör: Ünnepeink

Anyag: Fehér Annus levele

Oktatási cél: A Tanácsköztársaság eseményeinek és intézkedéseinek megértése. Kapcsolat a NOSZFORR. és 1919. március 21. között.

Nevelési cél: A munkások önfeláldozó harca a jobb életért. Eredményei. A proletárgyermekek megváltozott élete.

Részletek az óra anyagából:

Számonkérés: A lepedőgyárban c. olvasmányból

Célja: a) Annak felidézése, milyen volt a proletárgyermekek sorsa 1919 előtt.

b) Kapcsolat teremtése az 1919-es eseményekkel.

Megjegyzés: Az olvasmányt más témakörben régebben tanultuk.

A tankönyvben az olvasmányból szereplő képet felnagyítva a táblára helyezem.

N: Melyik olvasmány jut eszetekbe róla?

T: A lepedőgyárban c. olvasmányra gondolok.

N: Nyissátok ki a könyveteket az olvasmány után levő kérdéseknél!

(A tanulók megkeresik.)

Figyelmesen olvassátok el az 1. és 2. kérdést! Az ismert olvasmány alapján feleljétek rá! Értelmes, szép, összefüggő mondatokat kérek! (Eloolvassák, átgondolják a feleletet.)

(Kérdések:

1. Miért kellett József Attilának és testvérének munkát vállalniuk a lepedőgyárban?

2. Hogyan hajtogatták a lepedőket a többiek?)

Várható felelet: József Attilák olyan szegények voltak, hogy a gyerekeknek is dolgozni kellett. A lepedőgyárban szegődtek le munkára. Egy ideig nézték az elgyötört arcú asszonyokat, akik szemkápráztató gyorsasággal hajtogatták a lepedőket. Amikor kipróbálták ők is, azt hitték, hogy ez játék. Később a karjuk elzsibbadt, arcuk verejtékezett, torkuk kiszáradt, lábuk megdagadt. Akkor értették csak meg, hogy nem nekik való munkát kaptak.

Célkitűzés: Később megváltozott a szegények élete. Erről számol be egy kislány, Fehér Annus.

Figyeljétek meg, milyen lett az életük!

(A bemutatás és a tanulók megnyilatkozása után a részenkénti tárgyalás következik.)

Első rész: Bemutatja a változás okát, szükségszerűségét. A munkásoké lett a hatalom. Új élet indult.

Második rész: Fehér Annusékat üdülni vitték a Balatonra. Nagy élményt jelentett neki is, mert még sohasem látta. Jól esett a felügyelő néni gondoskodása. Elképzeltetetlen volt számára, hogy az a nagy kastély, amelyben laktak, egy emberé volt. Most az övék.)

Harmadik rész:

N: Milyen változástól számol be még a kislány?

T: (Elolvassa a részt: Mikor megérkeztek azért hízott meg annyira.)

(Mivel a rész tartalma olyan egyszerű és érdekes, hogy a tanulók számára nem jelent nehézséget a megjegyzése, nem kérdés-felelet módszerével dolgozom fel, csak a lényegét emeljük ki.)

N: Milyen eseményekről számol be Fehér Annus?

T: (Elmondják a rész tartalmát.)

Várható feleletek:

Finom habos kávét kaptak fehér kenyérrel. Egyszer már evett ilyet. Az igazgató, néni elmondta nekik, hogy régen nem vitték a munkásgyerekeket nyaralni. Ő 11 éves és most üdül először. Az igazgató néni azt mondta, hogy a gyerekek a jövő reménységei. Sokat fürödtek a Balatonban, vigyáztak rájuk, hogy bele ne fulladjanak. Mindig finomakat ettek. Az egyik kislány három hetet nyaralt és az alatt nagyon meghízott.)

N: Vajon miért emlegeti levelében a kis Annus olyan sokszor az ennivalót?

T: Mert azelőtt nem ehetett ilyen finomakat.

N: Emlékeztek József Attilának egy kis versére, amiben ő is ezt kívánja? Mit mond?

Igen.

T: „De szeretnék gazdag lenni,

Egyszer libasültet enni . . .”

N: Miért tartották a jövő reménységének a gyerekeket?

T: Mert ha felnőnek, ők dolgoznak, harcolnak azért, hogy minden embernek boldog élete legyen.

Érzelmek nélkül nincs meggyőződés. Ezek jellemzik a fejlődő személyiség, a gyermek megnyilvánulásait, állásfoglalásait. Az érzelmileg kísért motívumoknak döntő szerepük van a cselekvésben. Ezért tudatosan, tervszerűen ki kell használnunk az anyag adta lélektani előnyöket a nevelésben, a motiválásban. A hazafias érzelmek nevelése központi fontosságú, mert az egyik lényeges funkciója, hogy az eddig felhalmozott tapasztalatokat aktivizálja. Jelentős mértékben az erkölcsi érzelmek nevelésének folyamatában valósul meg a harmonikus személyiség kialakítása, ezért döntő jelentőségű ez a kérdés.

A hazafias érzelmek nevelésében is probléma, hogy az érzelmek nem gyakorolhatók, mint az ismeretek, vagy magatartási formák. Hogy ne veszítsenek erejükből, mindig más-más oldalról közelítjük meg a kérdést.

A hazafias érzelmek nevelése során két irányban kell haladnunk, de ezek dialektikus egységét figyelembe véve:

1. Új érzelmeket kell kialakítani!

Ehhez kitűnő eszköz az érdeklődés felkeltése a gyermekekhez közelálló élmény, történet, irodalmi anyag, vers alapján-, ahogy itt a részletben is láthatjuk. Érzelmi viszony jön létre a mai gyermek és Fehér Annus között, amely élménydús, meggyőző példát ad. Ugyanígy József Attiláék élete is megrázó élményt szolgáltat.

2. A felébresztett érzelmeket tartóssá, állandóvá kell tennünk! Helytelen érzelmi reakciók megszüntetése után pedig új kívánt érzelmeket keltünk fel.

Az ilyen anyagfeldolgozás elősegíti a képzelet, a fantázia megnyerését, erős utánzási hajlamot vált ki, tettekre készítet. Az érzelmek felébresztésének pszichológiai feltételei együtt vannak az irodalmi alkotásokban, képekben stb. Nagyerejű érzelmeket váltanak ki a képzeletre támaszkodva. (A szemléletesség, az életszerűség, a mozgalmasság, az izgalmasság stb., együtt vannak.)

Usinszkij dolgozta ki az úgynevezett tanulói képzetek átépítésének módszerét. Az okok megkeresése, a nevelési helyzet mindenkori konkrétsága már ilyen fokon is megvalósítható, alkalmazható, ahogy ez az órarészlet is bizonyítja. Pl.: Kapcsolat a NOSZFORR. és 1919. március 21. között a nevelési helyzet konkrétségét példázza.

A tanulók találkozásai, beszélgetései veteránokkal, felnőtt dolgozókkal hathatós eszközt jelentenek. Igazán nagy élményt nyújt a tanulóknak, érzelmeket kelt bennük a munkások iránt, vágyat, hogy hozzájuk hasonlítsanak. Tiszteletet, szeretetet, hálát stb. éreznek az iránt, aki eljött közéjük.

A hős fogalma határozott formát ölt.

Hetedik gyakorlati példa:

3. osztály

Tantárgy: Környezetismeret

Téma: A lakóhely

Anyag: A lakóhely múltjából 2. óra

Oktatási cél: A nép küzdelmének, harcainak bemutatása a belső ellenséggel szemben. Latinka Sándor szerepe.

Nevelési cél: A fejlődés észrevétele a nagyszülők és az unokák életmódjának összehasonlítása alapján. Tisztelet, megbecsülés azoknak, akik életüket adták a haza fejlődéséért, felemelkedéséért.

A mi feladataink.

Szemléltetés: Latinka Sándor képe, szobra. Képeslapok lakóhelyünk nevezetesebb épületeiről.

Vers. Képek: Zádor Kaposvár c. könyvéből.

Óratípus: Vegyes

Az óra első részében felidézük azokat az ismereteket, amelyeket lakóhelyünk életéről szereztünk. (Várharcok, fejlődés, életmód, ősi épületek stb.)

A célkitűzés után az előző olvasás óra ismeretanyagát idézzük fel. Időbeni kapcsolatot teremtünk József Attiláék és a tanulók nagyszüleinek gyermekkorára között. Beszámolnak a tanulókról

arról, mit sikerült megtudniuk erről az időről. (Önálló gyűjtőmunka számonkérése.) Az emberek küzdelme a jobb életért.

N: Kaposváron és környékén sem volt jobb a helyzet, mint az országban. Itt is éltek szegény emberek, akik nagyon sokat dolgoztak, és voltak nagyon gazdagok, akiknek nagyon sok földjük, pénzük, gyáruk volt. A nép nagyon kívánta, várta, hogy változzon meg az élete, az urak persze nem akarták. Mindig többen lettek az olyan bátor emberek, akik szembe mertek szállni az urak akaratával. Somogy megyében, Kaposváron Latinka Sándor volt a nincstelenek, a bátrak vezetője. (Arcképek bemutatása.)

Mit tudtok róla?

F: (Beszámolnak.)

N: Elolvasok nektek róla egy kedves kis történetet.

(Kubinyi Ferenc: Siratni csak e hazát lehet c. könyvéből a 278. oldalon. Lényege: Latinka Sándor hogyan szerez húst egy szegény síró asszonynak, és hogyan bünteti meg a kereskedőt.) Biztosan hallottátok már ezeket a neveket: Szalma István, Tóth Lajos, Somogyi (Steiner) Pál. Ők vele együtt harcoltak, dolgoztak. Közülük Somogyi Pál bácsit meghívtam ide hozzátok, hogy megismerhessetek, beszélhettek vele. Megkértem Pali bácsit mondja el, mi volt a legfontosabb tennivalójuk a Tanácsköztársaság idején. (Elbeszélését magnószalagon rögzítjük.)

N: Pali bácsi még itt van köztünk. De hova lettek a többiek?

Hallgassatok meg egy részletet Hamburger Jenő: Latinka Sándor c. verséből. (Felolvasom.)

N: Mikor jött el az idő, amit Latinka S. megérezett?

... A kaposvári megyeházán

Lesz még vörös lobogó...

T: 1945-ben, a felszabaduláskor.

N: Gondolj szüleid és a magad életére! Hasonlítsd össze a proletárokéval! Sorold a változásokat!

T: Járhatunk iskolába; van szép ruhánk; nem kell a gyermekeknek kenyérkereső munkát végezni; stb.

N: Gyűjtsetek olyan képeket, újságcikket, amelyek városunk fejlődését mutatják!

Most pedig sétáljunk ki Latinka S. szobrához! Virágainkkal is bizonyítsuk azt, hogy tudjuk, értünk is áldozta életét.

(Megjegyzés: A szobor két percnyre van az iskolához.)

A hazáért vállalt erőfeszítés, a katonák hősiessége, bátorsága tettekre sarkallja a gyerekeket. Szenvedélyes gyűjtőmunkába fognak, hogy megismerjék városuk fejlődését, múltját, harcait, amelyre épült a jelen. A felfokozott érdeklődés alapján Latinka S. szobránál sokoldalú tapasztalatra tesznek szert, érzelmeiket meg is fogalmazzák. Így ismerik meg lépésről lépésre lakóhelyüket múltjával együtt.

Nyolcadik gyakorlati példa:

4. osztály:

Tantárgy: Olvasás

Anyag: A dicsőséges 133 nap

Részlet: Az olvasmány egységeinek feldolgozásából:

1. Részegység: Mi történt 1919. március 21-én?

N: Mit jelentett az, hogy a katonák és a munkások tanácsai vették át a hatalmat?

T: Ők a nép tagjai voltak, s a népnek akartak jobb életet, nemcsak maguknak.

Közlés: Városunkban is megalakult a megyei munkás-vezetőség a „direktórium”, három tagból állt; — egyik közülük Latinka S. volt.

Szemléltetés: Arckép.

N: Hogyan kerülhetet Latinka S. a direktórium élére?

(Tanulói ismeretek.)

Néhány életrajzi adat: Paraszti származású volt, művelt (több nyelven beszélt), népéhez hű.

Tudta hogyan kell szervezni és vezetni a város és a megye életét. Bátor, okos ember volt.

Jó segítőtársai voltak: Pl.: Tóth Lajos, Szalma István, Szántó Imre.

Szemléltető kép: A Kossuth téri házban elhelyezett márványtábláról, amelyen nevük olvasható.

Belső szemléltetés: Nevüket és emléküket utcanevek őrzik. (Néhányan a tanulók közül ott is laknak.)

Házi feladat: Nagyszüleiktől, szüleiktől érdeklődjétek róluk, s majd meséljétek el, mit tudtatok meg az utcátok névadójáról!

N: Hogyan változott meg az élet a Tanácsköztársaság alatt lakóhelyünkön?

— Latinkák az egész országban elsőnek itt alakítottak termelőszövetkezetet. A cukorgyár és más nagyobb üzem vezetését munkások vették át, — tehát a gyári termelés haszna azután már nem az urak zsebébe vándorolt. Új munkáslakásokat építettek.

Pl.: A Lenin utcában és a téglagyár közelében.

Szemléltetés: Kép a munkáslakásokról.

T: Én ismerem ezeket a lakásokat! Igen érdekesek!

Közlés: Mindenre gondoltak a munkásvezetők, ami csak szebbé teheti az ember életét. Emlékeztek „Fehér Annus levelére?” Ő a balatoni nyaralásról írja levelét; — Latinka S. és vezető társai Kaposváron is uszodát, parkot, mozit akartak létesíteni — amelyek mindenkinek rendelkezésre álltak volna.

A harmadik részegység anyagából:

N: Miért nem válhatott valóra Latinka S. terve?

T: Levették a munkáshatalmat, vezetőit kivégezték.

N: Mondjátok el, mit tudtok erről a borzalmas gattetről!

T: Kivítették a vezetőket a Nádasdi erdőbe, sorban lelőtték őket. Latinkát egy céltáblához kötötték — onnan kellett néznie társai kivégzését — míg végül őt is elérte a gyilkosok golyója. Emléktábla őrzi ezt a helyet. Ha arra járunk, virágot teszünk a talapzatára.

Szemléltetés: Kép az emlékműről.

N: Sajnos, nemcsak Latinka Sándornak, hanem szerte az országban még számtalan hősnek ez lett a sorsa. Az elnyomók túlereje győzött, de az eszme, a cél, amiért 1919-ben harcoltak, végül mégis csak megvalósult.

Tudjátok-e mikor? Hogyan?

T: 1945-ben...

N: Ma már valóság, amit Hamburger Jenő a „Latinka balladában” írt:

„... a kaposi megyeházon lesz még vörös lobogó!”...

Szemléltetés: A fellobogózott Megyei Tanács épülete.

Kilencedik gyakorlati példa:

4. osztály.

Tantárgy: Környezetismeret.

Témakör: Földrajzi alapismeretek.

Anyag: Tájékozódás az iskola környékén készített térképvázlaton.

A Latinka Sándorral kapcsolatos helyek bejelölése.

Részlet a tényanyagnyújtásból:

A terepasztalt iránytű segítségével betajoljuk.

1. A séta alapján iskolánktól elindulva kialakítjuk és jelöljük a terepasztalon az utcákat és a nevezetesebb középületek, szobrok helyét.

2. Latinka tér.

N: Városunk egyik legszebb pontjára érkeztünk. Mi teszi széppé?

T: Szobor, virágok, fák, színes padok, szökőkút, szép épületek.

N: Kiről nevezték el a teret?

T: Latinka Sándorról.

Szemléltetés: Kép a szoborról.

N: Beszélgessünk róla! Ki volt Latinka Sándor?

T: (Szabad beszámolások eddigi ismereteik alapján. A Tanácsköztársaság idején élt. A dolgozó népért harcolt. Az urak kivégezték, amikor megdőlte a néphatalom stb.)

Közlés: Néhány dolgot elmondok még gyermekeim, hiszen ti nemsokára már történelmet fogtok tanulni.

Latinka S. 1919-ben Somogy megye egyik vezetője volt. Ezt a vezetőséget akkor úgy nevezték, hogy direktórium. Ma így mondanánk: Megyei tanács. Ő szervezte meg akkor hazánk első termelőszövetkezetét. Persze a bukás után a grófok, bárók visszavették birtokaikat, s a nincstelen földmunkások, parasztok továbbra is nekik dolgoztak. Katonai szándot is alakított, úgy is nevezték, hogy Latinka század. (Magyarázat: Azért létesítette ezt, hogy vigyázzon a Tanácsköztársaság vívmányaira.)

Emlékeztek a „Dicsőséges 133 nap” c. olvasmányból —, milyen sok jót adott az a néhány hónap a szegény népek. Ezt akarta Latinka Sándor százada megvédeni itt Kaposváron és

- környékén. Ma is vannak a ti születek közül és más felnőttekből munkásörök, akik készen állnak békés életünk védelmére. Ilyen volt a Latinka század is! Hallottatok-e már arról, hogy ért véget ennek az önzetlen forradalmárnak az élete?
- T: A Nádasdi erdőben kivégezték. Emléktábla is van ott. Már láttam is. Sokszor helyeznek rá koszorút, vagy néhány szál virágot a kirándlók.
- Közlés: A hagyomány szerint, előbb megásatták vele saját sírját, és végig kellett néznie társai kivégzését, végül őt is lelőtték. Mégsem rettent meg!
- N: Elkerülhette-e volna Latinka S. a kivégzést?
- T: Igen, ha áruló lett volna.
- N: Csakhogy igaz magyar ember nem tesz ilyet, inkább meghal. Emlékezzetek azokra a régebbi hősökre, akikről már tanultunk! (Dózsa, Rákóczi stb.)
- N: Miben hasonlítanak egymáshoz?
- T: Felsorolás...
- Bejelölés: Jelöljük a terepasztalon a teret ezekkel a kis fácskákkal, és a szobor helyére tegyük ezt a kis oszlopot!
(Cselekedtetés.)
- Latinka képét pedig helyezzük a kirakóba!
Most már megértitek, miért találkozunk annyi létesítményünkön Latinka S. nevével.
- N: Soroljatok néhányat!
- T: Művelődési ház, áruház, lakóházak, utca, laktanya.
- N: Melyiket láthatjuk itt a téren? (Jelölés makettel: Műv. ház.) Miért ezt a nevet kapta?
- T: Hangversenyeket, kiállításokat rendeznek benne. Több szakkör működik ott. A fiatalok táncolhatnak, szórakozhatnak esténként...
- N: Voltatok-e már benne ti is?
- T: Ott énekelt az énekkarunk a „Kodály-hangverseny” alkalmával. Matinéén is voltunk már. Fagyizni is lehet. Diavetítésen vettem részt a napközisekkel.
- N: Jól mondjátok, valóban a népé ez a ház, olyan, amilyent Latinka képzelt.
Ki lehetne Latinka S., ha ma élne?
- T: Megyei tanácselnök, az ország egyik vezetője.
- N: Tegyük fel a művelődési ház képét is a szobor mellé! De róla beszél ez a gyönyörű, új emeletes ház is! Mit találunk benne?
- T: Áruházakat, IBUSZ-t, lakásokat.
- N: Kik kaptak ott lakást?
- T: Veteránok.
- Szómagyarázat: Azok a családok, akik 1919-ben a nép jólétéért harcoltak. De itt laknak azok családtagjai is, valamint a későbbi idők, a német fasizmus üldözöttjei is.
- T: Édesapám mesélte, hogy ... bácsi is azért kapott lakást a Latinka-házban, mert a nyilasok üldözték, megkínózták, de ő mégsem árulta el, kinek van fegyvere, mivel a németek ellen harcolt.
- N: Látjátok, ők igazán bátor magyar emberek!
- Cselekedtetés: Ezt a szép makettet helyezük a Latinka-ház helyére, s képét is tegyük a többi mellé!

3. Latinka utca és a laktanya

- N: Sétáljunk el most gondolatban abba az utcába is, amelyiket róla nevezték el! Merre menénk?
- T: Kossuth u., Bajcsy-Zs. u., Április 4. u., — abból nyílik a Latinka u.
- N: Jelöljük az utcát ezzel a táblácskával!
(Cselekedtetés: Az utca nevének feltűzése.)
Hol találnánk a laktanya épületét?
- T: Az északi oldalon, középtájon.
- N: Könnyű felismerni, márványtábla jelöli ezt az épületet.
- T: Mi ott lakunk az udvarban. Most bevezetik a házba a vezetőkes gázt.
- N: De örülne Latinka, ha látná, hogy ma ti így éltek.
(Makett elhelyezése, kép a kirakóba.)

4. Részösszefoglalás:

- N: Ki volt Latinka Sándor?
- T: A Tanácsköztársaság egyik kaposvári vezetője. Termelőszövetkezetet alakított. Megszervezte a Latinka századot. Az urak kivégezték.
- N: Mi őrzi nevét a városunkban?

T: (Mutatják a terepszatlon: Latinka tér, szobor, ott a művelődési ház, lakóház, áruház, Latinka utca, és ott a laktanya.)

N: Miért neveztek el róla ilyen sok létesítményt?

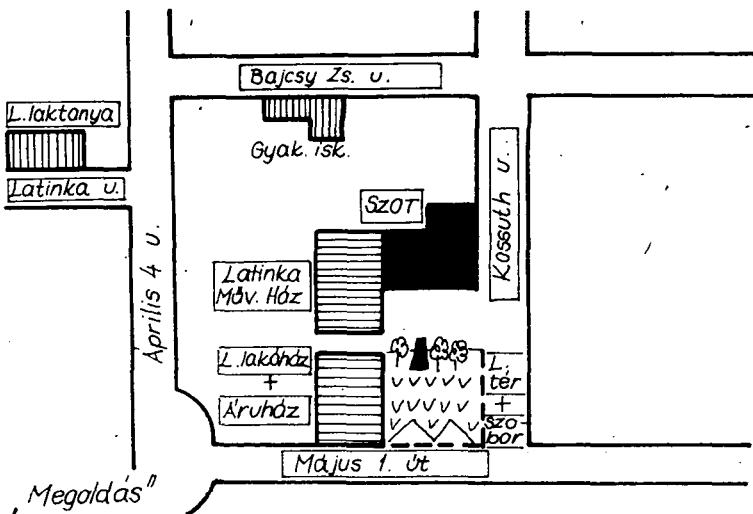
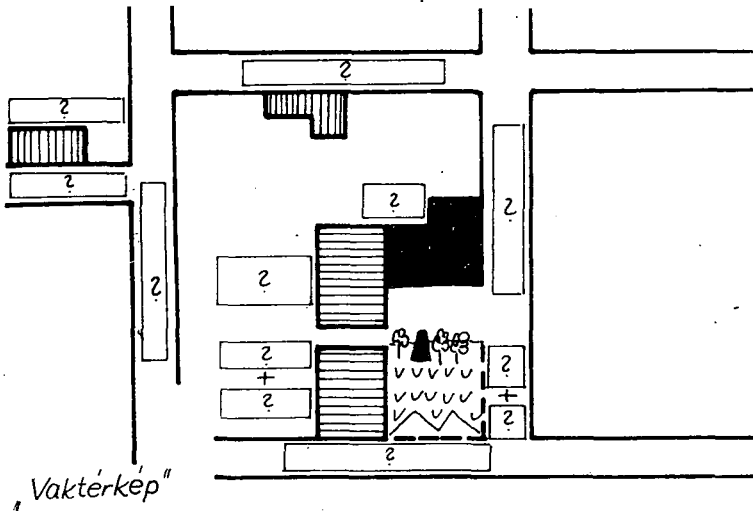
T: Mert ő éppen ezt szeretne volna megteremteni a nép számára: lakást, mindenféle árut és kultúrát.

5. Gyakorlás

A táblán egy vaktérképet láttok. Csak az iskolánk helyét jelöltem meg. Rakjátok fel rá a megfelelő utcák nevét, s az intézmények képét tüzzétek a megfelelő helyre!

a) utcák, terek ...

b) épületek ...

A tanulók eddig szerzett élettapasztalatainak és tanulmányainak megfelelően a legelemibb ismeretek (fogalmak, ítéletek) birtokában, valamint a közvetlen környezettel, a történelmi múlt egyes, legkiemelkedőbb jelenségeivel kapcsolatban – amelyek konkrét, szemléletes képekben elérhetők számukra – érzelmekkel és meggyőződésekkel cselekvő, aktív hazafias-érzésekkel kerülnek be a serdülőkorba.

A meggyőzés technikájára vonatkozó törvényeket Bousquie (1964) állította össze:

Ezek érvényesülését vizsgáljuk meg a következő órarészletek elemzésében:

1. A csere törvénye:

Ismernünk kell, alkalmaznunk kell a személyhez, bele kell helyezkednünk annak helyzetébe, akit meg akarunk győzni.

Áttekintve a tanulók teljes eddigi közös tevékenységét, az ebben tanúsított magatartásukat, a hazafias nevelés folyamatában is már valamilyen képet formálhatunk személyiségükről, beállítottságukról, érdeklődésükről, hajlamaikról. Tanulóink neveltségi szintjének megállapítása, a tanulók alapos ismerete segítségével további konkrét célokat, feladatokat tűzhetünk ki, amelyek nélkül további nevelőmunkánk nem képzelhető el.

Például bővíteni kell a 4. osztályos tanulók ismereteit a 1919-es Tanácsköztársaság, Latinka Sándor és harcostársai hősiességéről, eredményeikről, a harc bukásának okairól. A történeti momentumok iránt már különösen érdeklődnek s ehhez életkoruknak megfelelően kell „példát” adnunk. Adatok gyűjtenek, feljegyzéseket készítenek, benne élnek. A célok megvalósulását békés, építő munkánk eredményei érzékeltetik, amelyeket a felszabadulás tett lehetővé.

A 4. osztályos tanuló már ismeri lakóhelye (városa) térkép-vázlatát, el tud rajta igazodni, megtalálja a főbb útvonalakat, középületeket. Tudja hol a tanácsháza, művelődési otthon, hol van a hősök emlékműve stb. Lakóhelye környékét is megismeri. Vizsgálhatja ezeknek különböző tájait, szépségeit.

2. A tetszés törvénye

Annál hatásosabb a meggyőzés, ha egyre inkább olyan dolgokról beszélünk, amiket a gyermek szívesen hallgat, ami kiváltja tetszését, bizalmát.

A forradalmi harcokat megtettesítő emlékek érdeklik a gyermeket. Többet akarunk tudni ezekről az eseményekről, hősekről. Tetszik nekik a néhány életrajzi adat közreadása, Latinka és társai szép tervei, az 1945-ben beteljesült jóslat elmesélése stb. A kivégzés körülményeinek ecsetelése, a tevékenykedés gyűjtéssel, rajzzal, szemléltetéssel, fokozza a téma iránti érdeklődést, bizalmat és felkelti tetszését.

3. A megjelenítés törvénye

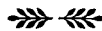
Legyen a meggyőzés eleven, szemléletes; például a kaposvári Tanácsköztársaság alatti más élet szemléletes bemutatása, amelyben a termelősövetkezetek, a gyárak példája, a munkáslakások stb. önmagáért szólnak. A Latinka téren tett séta haladó hagyományaink ápolásának konkrét tevékenységi formája, amely megjeleníti a világot, a valóságot.

4. Azonosulás törvénye

A meggyőzött követi a meggyőzött tetteiben, s azonosul azzal. A közös együttélés és együttműködés nyilvánul meg a következő tevékenységekben: Jelölések maketten, virág elhelyezése az emléktáblánál, emlékműnél. A legalapvetőbb erkölcsi normák fontosságának tudatosodása, azok meggyőződéses elfogadása – a kultúrház rendszeres látogatása, az emléktábla ápolása, gondozása.

A gyakorlás, a felügyelet és ellenőrzés, az értékelés (jutalmazás – büntetés) módszerét nem elemezhetjük e tanulmány keretében. De a szokások és készségek kialakításában alkalmazható eszközöket és tevékenységeket is csak érintettük.

A követelés, felvilágosítás és meggyőzés módszerére igyekeztünk néhány példát adni, hogy ezzel is segítsük az alsó tagozati oktató-nevelő munka színvonalának további emelését.

DR. MIHÁLY ENDRE
Szeged, Tanárképző Főiskola

A mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás munkafüzet vezetésének didaktikai kérdései

A munkafüzet alkalmazásának jelentősége

Egyes tantárgyak oktatásában (földrajz, biológia) már régóta alkalmazzák igen jó eredménnyel a munkafüzetet. Az eddigi tapasztalat, illetve gyakorlat azt bizonyította, hogy a munkafüzet a tananyag feldolgozásában fontos didaktikai szerepet tölt be a megértés, a bevésés, a felidézés, illetve a begyakorlás és az ellenőrzés folyamatában. A gyakorlati foglalkozás tantárgy szempontjából különösen azért fontos a nyomtatott munkafüzet, mivel tankönyv nincs, így oktatásunk tankönyv nélkül folyik. Továbbá azért is, mert a Tanterv műveletekben határozza meg az oktatási feladatokat és ezekhez kapcsolva adja meg a megtanítandó elméleti ismereteket is. A munkafüzet rendszeresítésével – amely az 1972–73. tanévben már megtörtént az 5–6. osztályokban – sikerült nagy lépést tenni a tantárgy egységesebb, tartalmasabb oktatása felé. Így érdekesebbé és egzaktabbá is vált a foglalkozás tanítása, amelynek során elért jobb eredményről már nyilatkoznak a tárgyat oktató tanárok is. *Természetesen a munkafüzetek színvonalának további fokozásával majd elérhetjük a hatékonyságának növelését is!*

Napjainkig nagyon sokat beszéltünk már a hiányzó könyvről és a munkafüzetéről, amelyeknek az eddigi hiánya – különösen az utóbbi időben – mindinkább érezhetően akadályozta az oktatás színvonalának emelését. Már az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy *a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás korszerűbb és hatékonyabb oktatása csakis akkor érhető el, ha a tanulók kezébe megfelelő segédeszközt adunk.* Úgy vélem, hogy az eddigi kutatások, tapasztalatok és megfigyelések eredményei már bebizonyították, hogy *a tankönyvek, illetve a munkafüzetek alkalmazásával szembeni eddigi álláspontot felül kell vizsgálni éppen a tantárgy hatékonyabb fejlődése érdekében.* Azok az ellenvetések, amelyek attól féltették a gyakorlati foglalkozást, hogy az elméletieskedés felé terelődik, ha tankönyvet, illetve munkafüzetet adunk a tanulók kezébe, ma már indokolatlannak látszanak.